

Oponentní posudek

na habilitační práci **JUDr. Mariána Giby, PhD.**, na téma

„Súdna kontrola ústavnosti vo Francúzsku“

1. Legitimační východisko k vypracování oponentního posudku

Oponent zde uvedený byl takto určen děkanem Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě na základě usnesení její Vědecké rady ze dne 16.11.2017 a dopisem děkana ze dne 22.11. 2017 jako oponent habilitační práce v habilitačním řízení o udělení titulu docent JUDr. Mariánovi Gibovi, PhD., ve studijním oboru 3.4.3 ústavní právo.

K oponentuře byla předložena publikace: JUDr. Marián Giba, PhD. Súdna kontrola ústavnosti vo Francúzku. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2017, 242 stran vlastního textu.

2. Význam řešené problematiky a aktuálnost tématu

Francouzský ústavní model je trvalým a nutným předmětem komparativních zkoumání, a to nejen proto, že francouzská ústavnost zakládá prvotní historická a principiální východiska dělby moci, pojetí demokracie, či prameny lidských práv se týkající. Zejména, světově fenomenální, revoluční francouzská Deklarace práv člověka a občana z roku 1789 (m.j. i nyní jako součást francouzského pojetí ústavnosti, coby součást tzv. *bloc de constitutionnalité*), je významově nadčasovým dokumentem mezinárodního významu. K tomu připojme i originalitu ústavního systému 5. Francouzské republiky (od roku 1958), která při absenci ústavní úpravy lidských práv a svobod musela „čekat“ až právě Ústavní rada po revolučních událostech roku 1968 začne „neúplnou“ Ústavu dotvářet a rozvíjet, a to soudní kreativitou evropsko kontinentálního typu, pro „psané právo“ neobvyklou a tudíž odlišnou od anglo-americké soudní tvorby práva.

Je tedy již zásadním přínosem vědě ústavního práva, že se habilitant, dr. M. Giba, PhD., na tuto problematiku soustředil a aktuálně zpracoval, koncentroval a zhodnotil pohled ústavněprávní komparatistiky na toto téma. A co je důležitější, že autor pokračoval a rozvinul svoje (i všeobecné) znalosti francouzského ústavního systému, „ducha“ francouzské ústavnosti, tak jak to prezentoval již při obhajobě doktorandského titulu PhD. z renomované pařížské univerzity Panthéon-Assas (Sorbonne).

3. Hodnocení vědeckého pohledu na téma, úroveň kritériální hypotetiky práce

Struktura monografické publikace je velice originálně postavena na dělení pohledu na francouzský ústavní vývoj z hlediska jeho „statiky“, coby jakési organizační charakteristiky francouzské kontroly ústavnosti , a „dynamiky“, tedy jistého výběrového kritéria, jehož předmětem je francouzské ústavněprávní „*case law*“, produkované právě Ústavní radou. Jde takto nejen o francouzský ale i kontinentálně evropský nový *pramen* práva. Autor tento předmětový výběr ve struktuře práce označuje jako: „ *některé významné oblasti francouzského ústavního práva, ve kterých Ústavní rada působila jako klíčový faktor podstatně tvarující konkrétní oblast ústavního systému*“. Je účelné připomenout, že jde o autorsko řešitelské označení pro témata, jako: 1. ústavní soudnictví a referendum, 2. ústavní soudnictví a volební právo, 3. ústavní soudnictví a evropská integrace, 4. ústavní soudnictví a ústavní zákony, a 5. pojetí v lakonické verzi tzv. *question prioritaire de constitutionnalité* (což je od roku 2008 nově zavedená francouzská verze následné kontroly ústavnosti zákonů). Oponent takto účelově změnil pořadí, aby tím vyjádřil, že první tři výše uvedené předmětové otázky se týkají judikatury spíše ústavněprávně hmotného charakteru, zatímco dvě poslední jsou problematikou legislativního, resp. procesního charakteru.

Při respektu, jímž oponent přistupuje k habilitantově originalitě volby struktury a hypotéz, je třeba podotknout, že je určitou koncepčně diskuzní otázkou ve vztahu k takto nastaveným předmětovým problematikám, ten fakt, že autor takto výběrově nereagoval na rozsáhlou kreativitu francouzské Ústavní rady ve vztahu k oblasti lidských práv a svobod. Vždyť právě neexistenci zvláštní hlavy Ústavy Francie z roku 1958, která by upravovala tuto od dělby moci odlišnou část předmětu klasické

ústavnosti, právě Ústavní rada Francie „vyřešila“ v roce 1971 geniálním a v parlamentních systémech neobvyklým „excesem“, když zejména Deklarací práv člověka a občana *konstitucionalizovala* (jinak řečeno: *atrahovala* do platné a závazné současné francouzské ústavnosti). A tento její postup si situace vynutila, jak známo, studentskou revoltou z roku 1968 a ústavněprávním požadavkem na interpretaci akademických svobod.

V celkovém kontextu habilitační práce je třeba dále pozitivně ocenit, že se v kapitole 3. habilitant správně věnuje pojetí tzv. „*bloc de constitutionalité*“. Autor práce tak především dokládá hlubokou a kontinuálně rozvíjenou znalost francouzských dějin a francouzské ústavnosti. Monografie představuje Ústavní radu Francie jako živý model politicky motivované kreativity orgánu ochrany ústavnosti tohoto typu. Oponent přitom fenomenalitu Ústavní rady Francie posuzuje z toho úhlu pohledu, že nejen zvláštní název tohoto orgánu (coby „rada“, a nikoliv „soud“), ale hlavně prvotně dominantní její úloha kontroly ústavnosti preventivní (*a priori*), a to i při dalších změnách v roce 2008 (*a posteriori*, nicméně: *sui generis*), jsou trvale vědecky, pedagogicky i prakticistně inspirativní.

4. Hodnocení pramenného materiálu užitého habilitantem

Autor habilitační práce využil ke zpracování problematiky rozsáhlého pramenného materiálu v souhrnném počtu více než 150 monografií, učebnic, sborníků, komentářů, jednotlivých odborných článků, jakož i judikatorní činnosti především samotné francouzské Ústavní rady. Mimořádně cenná je však skladba využitě, analyzované a citované literatury. Představuje totiž prakticky ilustrativní vzorek veškeré francouzské literatury charakterizující jak vývoj ústavního systému tzv. 5. republiky (tedy od roku 1958), ale i souvislosti vývoje tohoto systému s vývojem politického režimu Francie, když tato vývojová koexistence se trvale odrážela právě v kreativní činnosti Ústavní rady.

5. Otázky charakteru věcné polemiky ve vztahu k obsahu práce

Smyslem oponentního hodnocení při tématické originalitě jakékoli monografické práce není vyvolávat dílčí, či konkrétnější, nebo dokonce marginální

polemiky k indefinitivnímu a bohatému (zde) počtu jednotlivých tvrzení a konstatací autora habilitační monografie. Nicméně každý původní tvůrčí projev má nárok na to, aby nastolil otázky k řešení, k polemikám, případně vyzval autora k jednoznačnějšímu stanovisku.

Hodnotíme-li předložené dílo, nelze se nezastavit nad otázkou diskuze k samotné povaze orgánu, který autor zevrubně analyzuje – k Ústavní radě Francie, čili otázce : zda Ústavní rada právě proto, že není (typickým) ústavním soudem, nebo – spíše nikoliv soudním orgánem, je doktrinární faktem, který ještě povyšuje její komparativní fenomenalitu a hlavně také význam její „*case law*“. Oponent (zde) si pod argumentačně vysoce průkazným dojmem hodnocené (zde) publikace dovoluje tvrdit, že ji (Ústavní radu) její vývojová kreativita (expanze věcně právní jurisdikce v systému „psané“ ústavnosti), umožňuje stavět na významovou úroveň Nejvyššího soudu USA, Spolkového ústavního soudu SRN, ale i Evropského soudu pro lidská práva, a v jiném kontextu i Soudního dvora EU (či spíše dříve Evropského soudního dvora).

Otázka, zda Ústavní rada je či není soudem by byla okrajovou, případně i zbytečnou, pokud její řešení nemá nějaký zásadnější efekt. Autor práce se jí však častěji zabývá různě formulovaným „výrokem“, nikoliv již důkladnou argumentací. Tak lze nalézt konstataci, podle níž „*Ústavní radu lze označit za ústavní soud*“, nebo, že ji „*lze připodobnit k ústavnímu soudu*“, nebo, že Ústavní rada je „*primárně soudem*“, resp. , že „*zavedením kontroly a posteriori se posílil její soudní charakter*“, resp. , že „*je třeba ji považovat jednoznačně za soudní orgán*“. Autor přitom správně připomíná, že francouzský soudní systém je zvláštní i tím, že „vedle sebe“ stojí 3 vrcholné soudní instituce – vedle Ústavní rady ještě Státní rada a zejména Kasační soud, přičemž zde autor zajímavě hovoří o „*navazování rozhodovací činnosti jednoho na činnost druhého v zájmu pokrytí celého prostoru, který si vyžaduje soudní přezkum ústavnosti*“. Přitom by oponent ani „volební soudnictví“ (které ostatně patří do pravomocí Ústavní rady) nevyklučoval s věcné rozhodovací jurisdikce specializovaného ústavního soudnictví.

Nicméně, diskuzi nad uvedenou otázkou netřeba vynechávat, a to zejména z důrazem na význam vědeckého řešení pro koncept komparativní ústavnosti, a zde

zejména pro modely kontroly ústavnosti. A nenechme se zavádět konstatacemi renomovaných francouzských konstitucionalistů (D. Maus, L. Favoreu, H. Roussillon, a jiní), kteří nepochybuji o tom, že jde o soudní orgán, o čemž si zde oponent myslí, že může jít spíše o „zbožné přání“ (ale o specializovaném soudu nepochybuje ani excelentní komparativní konstitucionalista J. Blahož, a jiní konstitucionalisté, přičemž v tom může třeba hrát stěžejní roli vědecko pedagogická účelovost a tudíž i simplifikace). Totiž, když ve vztahu k Ústavní radě Francie odmyslíme její doposud časově převažující procesní činnost *apriorní* (preventivní kontrola ústavnosti), pak i v současné její *aposteriorně* rozvinuté jurisdikční pozici nelze v souvislosti s dominantní funkcí Ústavní rady v systému abstraktní kontroly ústavnosti nevidět její pozici bez přímé vazby na politické spory (vnitro)parlamentního charakteru. Oponent se také trvale nezbavuje dojmu, že i objektivně v Ústavní radě rozhodující „neprávník“ (a ještě k tomu zpravidla třeba „bývalý“ politik) nemůže posoudit ústavněprávní podstatu politických legislativních sporů, jakož i ducha ústavnosti, atd. Oponent se takto kloní spíše k autorově vyjádření o „*podobnosti*“ Ústavní rady se „soudem“.

6. Shrnující hodnocení, včetně kontextového hodnocení vědeckých aktivit habilitanta

Posuzovaná habilitační práce je uceleným tématickým, monografickým dílem vysoké vědecko výpovědní hodnoty. Představuje nadstandartní úroveň vědecko analytických schopností autora v jednom z dominujících oborů právního studia s celosvětovým univerzitním dosahem ústavněprávní teorie a komparatistiky. Stejně pozitivně je třeba hodnotit i literární úroveň práce (oponent samozřejmě není kompetentní hodnotit jazykovou autenticitu odborného slovenského jazyka). I tak je třeba ocenit věcnou srozumitelnost a čtivost, pregnantní hypotetiku a dílčí i shrnující závěry.

Práce je mimořádně přínosná pro doktrínu ústavního práva srovnávacího, a to nikoliv pouze globální komparací, ale komplexní analýzou jednoho z historických a funkčních modelů klasické ústavnosti a současně dynamického a originálního modelu tzv. ochrany nebo také kontroly ústavnosti. Přitom je monografie nejen ilustrací ale i skvělou analýzou francouzských ústavních dějin.

Posuzovaná práce má nadčasový charakter moderní analyticko-syntetické ústavněprávní komparatistiky. Oponent je zcela přesvědčen o tom, že by s ohledem k naprosto dokonalým znalostem francouzské ústavnosti autora této publikace, jeho orientaci, citacím a hodnocením názorů autentických francouzských konstitucionalistů ve vztahu k francouzskému ústavnímu systému, zde oponované dílo adekvátně uspělo i v posouzení francouzskými konstitucionalisty. Navíc, je zde výhodou, že velmi kultivovaná ústavněprávní komparatistika autora této práce umožnila zdůraznit některé doktrinární efekty francouzského ústavního vývoje, které při sebeaktivnější autentické sebereflexi i národní hrdosti nemohou francouzští konstitucionalisté zhodnotit tak, jak to může z komparativního „nadhledu“ učinit již adekvátně zkušený a erudovaný (zde) autor publikace a konstitucionalista evropského formátu.

7. Závěrečný výrok a návrh.

Posuzovaná publikovaná práce zřetelně dokládá habilitativní hodnoty jejího autora, dr. Mariana Giby, PhD., přičemž její všeobecně přínosný charakter, jímž autor analyzuje a hodnotí systém francouzské ochrany ústavnosti a současně předkládá aktuální komparativní náhled na francouzskou ústavnost, si zaslouží odpovídající pozitivní hodnocení.

Oponent této práce, takto v jedné osobě, jednoznačně doporučuje práci k habilitační obhajobě, a to jako vědecko odborně i všeobecně informativně mimořádně přínosné dílo. Doporučuje také, aby po obhajobě bylo navrženo udělení titulu „docent“ JUDr. Mariánu Gibovi, PhD. v oboru „ústavní právo“.

V Praze, dne 3. 1. 2018

Prof. et Doc. (mult.) JUDr. Karel Klíma, CSc., dr. hab.